

Nu of nooit!

Meer dan vijftien jaar lang zijn achtereenvolgende kabinetten bezig geweest om de openbare financiën op orde te brengen. Dat heeft geweldig veel tijd en politieke energie gekost. Er zijn nu goede mogelijkheden om dit proces te voltooien. Ten eerste is er een nieuw kabinet. Als dit nu saneert, kan het daarvan bij de volgende verkiezingen zelf de vruchten plukken, aannemende dat de maatregelen effectief zijn. Ten tweede zit de conjunctuur mee. Bij de opstelling van het regeerakkoord is nog uitgegaan van gemiddeld 2% economische groei. De huidige vooruitzichten voorspellen 3% groei. Als die meevaller wordt benut voor extra vermindering van het financieringstekort, verschaft het kabinet zich zelf ruimte voor extra lastenverlichting of het opvangen van tegenvallers in de toekomst. Ten derde was de huidige premier in zijn vorige baan minister van Financiën. Dat schept een band. De ervaring leert dat het voor een effectief begrotingsbeleid essentieel is dat de minister van Financiën en de premier een gesloten front vormen tegenover de uitgavenclaims van hun collega's op de 'spending departments'. De omstandigheden zijn dus gunstig. Als het nu niet lukt de overheidsfinanciën op orde te brengen, lukt het nooit.

Wat het einddoel moet zijn, is vorig jaar door de Studiegroep Begrotingsruimte uiteengezet. Volgens de Studiegroep moet het financieringstekort in de komende kabinetsperiode worden teruggebracht tot een (structureel) niveau van 1,75% bbp. Daarmee ontstaat ruimte voor het voeren van een trendmatig begrotingsbeleid. We kunnen dan worden verlost van de voortdurende tussentijdse ombuigingen en bijstellingen, die spotten met de eisen van behoorlijk bestuur. Bij dat niveau gaat ook de staatsschuld dalen, zodat Nederland zich kan kwalificeren voor toetreding tot de EMU. Belangrijker nog is dat een straf volgehouden financieel-economisch beleid vertrouwen wekt bij beleggers en investeerders. Dat leidt tot een lagere rente en bevordert de investeringen, de economische groei en de werkgelegenheid (zie ook Brouwer in deze ESB).

Uit de Miljoenennota 1995 blijkt dat het kabinet de aanbevelingen van de Studiegroep maar ten dele volgt. Eerst loopt het tekort dit jaar nog flink op. Daarna wordt het in mini-stapjes teruggebracht van 3,3% bbp in 1995 naar 2,9% in 1998. Het kabinet zegt wel toe, dat budgettaire meevallers "met voorrang" zullen worden gebruikt om het tekort verder te verlagen, maar dat is slechts tot 2,7% bbp. Zijn er grotere meevallers, dan volgt een nadere "afweging" tussen verdere vermindering van het financieringstekort en andere aanwendungen. Het resultaat is dat de staatsschuld als percentage van het bbp in de komende kabinetsperiode niet daalt maar nog stijgt. In plaats van tijdig aan de criteria te voldoen, speculeert het kabinet blijkbaar op clementie als in 1997 of uiterlijk 1999 het toelatingsexamen voor de EMU moet worden afgelegd.

In plaats van het tekort versneld terug te brengen kiest het paarse kabinet voor lastenverlichting. Reden is natuurlijk de zorgwekkend hoge werkloosheid. Meteen al in 1995 worden de lasten voor burgers en bedrijven met *f* 4,5 miljard verlaagd. Over de gehele kabinetsperiode bedraagt de lastenverlichting *f* 9 miljard. Het effect hiervan is beperkt (100.000 extra banen). Samen met de 230.000 extra banen die reeds in het (behoedzame) CPB-scenario zijn voorzien, is dat niet genoeg om de werkloosheid substantieel te verminderen. Het helpt vooral onvoldoende om de hardnekkige werkloosheid aan de onderkant van de arbeidsmarkt te bestrijden. Dat lukt alleen maar als de lonen meer in overeenstemming worden gebracht met de produktiviteit, als de prikkels tot werken worden versterkt door een groter verschil tussen loon en uitkering, en als het scheppen van banen voor ongeschoolde arbeid veel eenvoudiger en goedkoper wordt gemaakt. Hier komt de bekende reeks maatregelen, van afschaffing minimumloon, verlaging van uitkeringen, onverbindendverklaring van cao's, tot versoepeling van vestigingwetgeving en verscherping van het mededingingsbeleid, weer om de hoek kijken. Zonder een dergelijk begeleidend micro-beleid blijft de macro-lastenverlichting onvoldoende effectief. Helaas durft het kabinet deze consequentie niet in zijn volle omvang te trekken. Illustratief is dat minister Melkert de aangekondigde versoepeling van het ontslagrecht weer terug wil draaien. Toch geldt ook hier: als niet nu de mogelijkheden worden geopend om in de hoogconjunctuur nieuwe, goedkope banen voor laaggeschoolden te scheppen, wanneer dan wel?

Om de lastenverlichting te financieren en daarnaast voor *f* 5,5 miljard aan oude gaten te dichten, buigt het kabinet tot 1998 voor bijna *f* 17 miljard om. In reële gulden dalen de overheidsuitgaven. Er wordt een uitgavennorm ingevoerd die inhoudt dat grote uitgaven onder geen beding mogen worden overschreden. Als aan die norm werkelijk de hand wordt gehouden is dat een wezenlijke verbetering ten opzichte van het verleden. Toen werden in een opgaande conjunctuur de extra inkomsten vaak 'verjubeld' om dit bij teruglopende conjunctuur te moeten bezuren.

Uit de Miljoenennota 1995 blijkt dat het kabinet wel stappen zet in de richting van een produktievere, dynamischer economie. De voortgang met het verminderen van het financieringstekort is echter ontoereikend en de aanpak van het probleem van de langdurige werkloosheid is te aarzelend. Het gevoel voor urgentie lijkt te ontbreken. Misschien gokt het kabinet erop dat de conjunctuur de problemen wel oplost. Ik zou daar niet op durven vertrouwen. Voor mij was het: nu of nooit!

L. van der Geest